

Міністерство освіти і науки України
Бердянський державний педагогічний університет
Факультет фізичної культури, спорту та здоров'я людини
Кафедра теорії та методики фізичного виховання

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішення Приймальної комісії
Бердянського державного
педагогічного університету
27 березня 2020

ПРОГРАМА
Фахового вступного випробування
«Комплексний іспит за фахом підготовки»

Освітній ступінь: магістр

Спеціальність: 017 Фізична культура і спорт

ЗМІСТ

1. Пояснювальна записка.....	4
2. Зміст програми.....	5
3. Критерії оцінювання.....	8
4. Список рекомендованої літератури.....	10

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма фахового вступного випробування «Комплексний іспит за фахом підготовки» розроблена для конкурсного відбору осіб під час прийому на навчання для здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт».

Мета фахового вступного випробування для вступу на здобуття ступеня магістра: з'ясувати рівень теоретичних знань та практичних навичок вступників з метою формування рейтингового списку та конкурсного відбору вступників на навчання за освітнім ступенем магістра за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» в межах місць ліцензованого обсягу.

Форма фахового випробування - тестування.

Тест – це завдання стандартної форми, виконання якого дає можливість виявити рівень сформованості знань, умінь, навичок.

Час виконання тестових завдань – 180 хвилин.

Екзаменаційний тест складається із 90 завдань, з яких – 85 тестів закритого типу (з альтернативними вибірковими відповідями в 4-х варіантах) та 5 тестів відкритого типу (самостійна відповідь на питання, на утворення логічних пар, на визначення термінологічних понять та інших форм творчої роботи).

Приклад тестового завдання

47. Що не входить до фізкультурно-оздоровчих заходів протягом навчального дня школярів?

- 1) фізкультпауза;
- 2) рухливі ігри;
- 3) ігри на подовжених перервах;
- 4) гімнастика до занять.

87. Визначте частоту серцевих скорочень (ЧСС), якщо хвилинний об'єм крові (ХОК) дорівнює 3500 мл, систолічний об'єм серця (СО) □ 70 мл. Обґрунтуйте та охарактеризуйте методику проведених розрахунків?

Перелік дисциплін, що виносяться на фахове вступне випробування «Комплексний іспит за фахом підготовки»:

1. Теорія та методика фізичного виховання
2. Загальна теорія підготовки спортсменів
3. Олімпійський та професійний спорт
4. Оздоровчий фітнес
5. Фізична реабілітація

Вимоги до відповіді вступника

Під час вступного випробування вступник повинен показати:

- а) чітке знання про соціально-біологічну природу людини, її потенційні фізичні можливості, способи рухової діяльності, що сприяють різнобічному інтелектуальному і фізичному розвитку та вдосконаленню;
- б) вміння точно і стисло висловити свою думку в усній і письмовій формі, використовувати відповідну термінологію;
- в) знати способи рухової діяльності, спрямовані на формування життєво необхідних умінь, навичок і фізичних здібностей;
- г) вміння застосовувати філософські, медико-біологічні, методологічні, міжпредметні та інші види знань;
- д) вміння використовувати способи творчої діяльності, які обумовлюють використання знань та умінь у нестандартних умовах, самостійне складання індивідуальних програм фізичного вдосконалення та оздоровлення людини.

2. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Розділ 2.1. Теорія та методика фізичного виховання

Предмет та зміст теорії і методики фізичного виховання як наукової та навчальної дисципліни. Термінологічний апарат (фізична культура, фізичне виховання, фізичний розвиток, фізичні якості, фізичний стан, фізичне здоров'я, фізична працездатність, фізична підготовка і фізична підготовленість, фізична рекреація, фізична реабілітація, фітнес, рухова активність).

Засоби та методи фізичного виховання. Структура, форма, зміст, класифікація фізичних вправ. Техніка фізичних вправ. Рухові уміння та навички, їх характеристика. Структура процесу навчання руховим діям. Етапи навчання та їх мета. Помилки, їх причини та засоби усунення.

Загальні поняття про рухові якості. Основи методики розвитку силових якостей. Основи методики розвитку швидкісних якостей. Основи методики розвитку витривалості. Основи методики розвитку гнучкості. Основи методики розвитку координаційних здібностей.

Урок, як основна форма організації фізичного виховання. Ознаки уроку. Класифікація занять урочного типу. Типова структура уроку. Організація та послідовність вирішення задач основної та заключної частини уроку.

Загальні основи управління фізичним вихованням. Етапи підготовки педагога до проведення занять. Зміст етапів підготовки педагога. Педагогічний аналіз уроку фізичної культури. Педагогічний контроль, як засіб управління процесом фізичного виховання.

Особливості фізичного виховання дітей і молоді. Мета, завдання та засоби фізичного виховання дітей шкільного віку. Особливості методики фізичного виховання в залежності від вдосконалення функціональних систем організму дитини. Форми організації занять з фізичного виховання.

Розділ 2.2. Загальна теорія підготовки спортсменів

Класифікація видів спорту. Види спорту в програмах Ігор Олімпіади. Види спорту в програмах зимових Олімпійських ігор. Види спортивних змагань.

Види підготовки спортсменів. Засоби спортивної підготовки. Методи спортивної підготовки. Специфічні принципи спортивної підготовки. Дидактичні принципи в системі підготовки спортсменів.

Теорія адаптації та закономірності її формування в спортсменів. Термінова адаптація в спорті та її стадії. Довготривала адаптація та її стадії. Явища дезадаптації, реадаптації та переадаптації у спортсменів.

Характеристики навантажень у спорті. Зовнішня і внутрішня сторони навантаження. Компоненти навантаження та їх вплив на реакції адаптації організму спортсменів. Втома та відновлення при навантаженнях різної спрямованості. Суперкомпенсація. Відставлений тренувальний ефект.

Методика розвитку рухових якостей у спортсменів. Психологічна підготовка та її види в спорті. Основні напрямки психологічної підготовки спортсменів. Мета і завдання теоретичної підготовки спортсменів. Засоби та форми теоретичної підготовки спортсменів. Інтегральна підготовка спортсменів протягом річного циклу тренувань.

Структура тренувального процесу. Загальне поняття про циклічність. Малі цикли (мікроцикли), їх види та методика побудови. Середні цикли (мезоцикли), їх види та методика побудови. Побудова підготовки спортсменів на протязі року, річні цикли їх різновид, та методика планування. Періодизація підготовки в окремому макроциклі. Загальна структура багаторічної підготовки в спорті.

Управління і контроль в спорті. Етапне управління та його характеристика. Поточне управління та його характеристика. Оперативне управління та його характеристика. Мета, предмет та види контролю. Контроль різних сторін підготовленості. Контроль змагальної діяльності. Контроль тренувальних та змагальних навантажень.

Розділ 2.3. Олімпійський та професійний спорт

Олімпійські ігри Стародавньої Греції. Легенди та міфи про Олімпійські ігри. Олімпійські ігри сучасності та їх періодизація. Структура міжнародного олімпійського руху. Міжнародний олімпійський комітет: історія, структура, функції. Національні спортивні федерації (НСФ), їх історія, структура, функції. Національні олімпійські комітети (НОК), їх історія, структура, функції.

Фундаментальні принципи олімпійського руху. Історія створення Олімпійської хартії. Структура і основний зміст Олімпійської хартії. Правове регулювання олімпійського спорту в Україні. Джерела фінансування та розподіл

прибутків. Економічна діяльність МОК, МСФ, НОК. Комерційне використання Олімпійських ігор.

Організація та проведення Олімпійських ігор. Підготовка до проведення Ігор Олімпіад та зимових Олімпійських ігор. Основні церемонії Олімпійських ігор. Програма Олімпійських ігор. Критерії та правила формування програм Олімпійських ігор.

Олімпійський рух в Україні. Участь українських спортсменів в Олімпійських іграх у складі збірної команди СРСР. Виступ спортсменів України в Олімпійських іграх з 1992 року у складі збірної команди СНД. Дебют національної збірної команди України на Олімпійських іграх. Участь українських спортсменів в Олімпійських іграх з 1994 року і до сьогодні.

Професійний спорт в системі міжнародного спортивного руху. Мета, завдання та функції професійного спорту. Соціальна природа та передумови виникнення професійного спорту. Відмінні особливості професійного і олімпійського спорту.

Структурні елементи професійного спорту. Відбір спортсменів в індивідуальних та командних видах професійного спорту. Особливості підготовки професійних спортсменів. Особливості системи змагань в індивідуальних видах спорту. Видатні українські спортсмени-професіонали та їх внесок у розвиток вітчизняного спорту.

Розділ 2.4. Оздоровчий фітнес

Рухова активність як головний чинник здорового способу життя. Значення рухової активності у різних періодах життя людини. Роль рухової активності в профілактиці хронічних неінфекційних захворювань. Наслідки обмеження рухової активності людини.

Методи визначення обсягу рухової активності людини. Технологічні основи залучення населення до оздоровчо-рекреаційної рухової активності. Оздоровчо-рекреаційні технології.

Фітнес-технології з використанням засобів аеробіки. Побудова занять з аеробіки. Техніка безпеки під час занять з аеробіки. Контроль інтенсивності в заняттях з аеробіки.

Характеристика напрямків силового фітнесу. Побудова занять з силового фітнесу для жінок. Побудова занять з силового фітнесу для чоловіків. Контроль ефективності занять з силового фітнесу.

Характеристика напрямків ментального фітнесу. Показання до занять ментальним фітнесом. Поняття та принципи системи Пілатеса. Характеристика обладнання, яке використовується на заняттях з ментального фітнесу. Структура заняття за системою Пілатеса.

Характеристика програм функціонального тренінгу. Характеристика обладнання, яке використовується в заняттях з функціонального тренінгу. Методичні особливості побудови занять з функціонального тренінгу.

Розділ 2.5. Фізична реабілітація

Поняття «реабілітація», її визначення, складові частини та об'єкт вивчення. Цілі та завдання фізичної реабілітації. Основні принципи фізичної реабілітації. Засоби фізичної реабілітації.

Фізичні вправи, як головний засіб фізичної реабілітації. Фізіологічні механізми лікувальної дії фізичних вправ. Класифікація фізичних вправ у лікувальній фізичній культурі. Форми проведення лікувальної фізичної культури. Дозування фізичних навантажень у лікувальній фізичній культурі.

Механізми лікувальної дії масажу. Вплив масажу на окремі системи організму. Класифікація прийомів масажу. Техніка та методика проведення лікувального масажу. Форми та методи проведення масажу.

Визначення поняття «фізіотерапія», її фізіологічна та лікувальна дія. Класифікація природніх фізичних факторів лікувальної дії. Кліматотерапія. Грязелікування. Парафінолікування. Водолікування. Бальнеотерапія.

Преформовані фізичні лікувальні чинники. Електричний струм низької напруги постійного напрямку: гальванізація та електрофорез. Імпульсний електричний струм низької частоти: електросон, електростимуляція, діадинамотерапія, ампліпульстерапія. Електричний струм високої напруги і частоти: дарсонвалізація, індуктотермія, франклінізація. УВЧ-терапія, мікрохвильова терапія. Лікування ультразвуком. Світлолікування.

Реабілітаційне обстеження пацієнта/клієнта. Діагностика порушень функції опорно-рухового апарату. Діагностика порушень діяльності серцево-судинної системи. Діагностика порушень діяльності дихальної системи. Експрес-методи інтегральної оцінки стану здоров'я людини. Оцінка фізичної працездатності та фізичної підготовленості.

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Час виконання тестових завдань – 180 хвилин.

Екзаменаційний тест складається із 90 завдань, з яких – 85 тестів закритого типу (з альтернативними вибірковими відповідями в 4-х варіантах) та 5 тестів відкритого типу (самостійна відповідь на питання, на утворення логічних пар, на визначення термінологічних понять, написання міні-творів, есе та інших форм творчої роботи).

За кожну правильну відповідь нараховується 1 бал.

Кількість правильних відповідей за тестові питання	Бал за 200-бальною шкалою оцінювання	Кількість правильних відповідей за тестові питання	Бал за 200-бальною шкалою оцінювання
--	--------------------------------------	--	--------------------------------------

0	0	43	108
1	66	44	109
2	67	45	110
3	68	46	111
4	69	47	112
5	70	48	113
6	71	49	114
7	72	50	115
8	73	51	116
9	74	52	117
10	75	53	118
11	76	54	119
12	77	55	120
13	78	56	121
14	79	57	122
15	80	58	123
16	81	59	124
17	82	60	125
18	83	61	126
19	84	62	127
20	85	63	128
21	86	64	129
22	87	65	130
23	88	66	131
24	89	67	132
25	90	68	133
26	91	69	134
27	92	70	135
28	93	71	136
29	94	72	137
30	95	73	138
31	96	74	139
32	97	75	140
33	98	76	141
34	99	77	142
35	100	78	143
36	101	79	144
37	102	80	145
38	103	81	146
39	104	82	147
40	105	83	148
41	106	84	149
42	107	85	150

Від 86-го до 90-го завдання за кожну відповідь нараховується від 0 до 10 балів у залежності від повноти відповіді.

7,6 – 10 балів – завдання виконано повністю, відповідь обґрунтовано, висновки та пропозиції аргументовано і оформлено належним чином.

5,1 – 7,5 балів – завдання виконано повністю, але допущено незначні неточності у розрахунках або оформленні; або при належному оформленні завдання виконано не менш ніж на 80%.

2,6 – 5 балів – завдання виконано менш ніж на 60%, за умови належного оформлення; або не менш ніж на 80% якщо допущені незначні помилки у розрахунках або оформленні.

0 – 2,5 балів – завдання виконано менш ніж на 40%, без належного оформлення, зі значними помилками у розрахунках або оформленні.

Отже, за 5 тестів відкритого типу вступник може набрати від 0 до 30 балів.

Остаточна конкурсна оцінка (**КО**) за 200-бальною шкалою (від 0 до 200) формується за формулою:

$$\mathbf{КО=3Т+ВТ},$$

де **3Т** – бали за виконання тестів закритого типу (див. таблицю); **ВТ** – бали за виконання тестів відкритого типу (від 86-го до 90-го).

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Теорія та методика фізичного виховання

1. Круцевич, Т. Ю. Контроль у фізичному вихованні дітей, підлітків і молоді [Текст] : навч. посіб. / Т. Ю. Круцевич, М. І. Воробйов, Г. В. Безверхня. – К. : Олімпійська література, 2011. – 224 с.
2. Кушнірюк С.Г. Основи фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів. / С.Г. Кушнірюк – Бердянськ: Видавець Ткачук О.В., 2013. – 288 с.
3. Матвеев Л.П. Теория и методика физической культуры: учеб. для ин-тов физ. культуры. — М.: Физкультура и спорт, 1991. – 543 с.
4. Носко М.О. Фізичне виховання і спорт у вищих навчальних закладах при організації кредитно-модульної технології: підручник / М.О.Носко, О.О.Данілов, В.М.Маслов. – К.: Слово, 2011. – 260 с.
5. Присяжнюк, С. І. Фізичне виховання [Текст] : навч. посіб. / С. І. Присяжнюк. – К. : ЦУЛ, 2008. – 504 с.

6. Теорія і методика фізичного виховання [Текст] : у 2-х т. Т.1 : Загальні основи теорії і методики фізичного виховання / За ред. Т.Ю. Круцевич. – К. : Олімпійська література, 2008. – 391 с.
7. Теорія і методика фізичного виховання [Текст] : у 2-х т. Т.2 : Методика фізичного виховання різних груп населення / За ред. Т.Ю. Круцевич. – К. : Олімпійська література, 2008. – 368 с.
8. Холодов Ж.К. Теория и методика физического воспитания и спорта. / Ж.К.Холодов, В.С.Кузнецов. [Учебное пособие для студентов высших учебных заведений]. – М.: Издательский центр —Академия, 2000. – 480 с.
9. Худолій О.М. Основи методики викладання гімнастики: навч. посіб. [у 2-х т.] / О.М.Худолій. Т. 1. – [вид. 4-е, випр. і доп.]. – Х.: ОВС, 2008. – 407 с.
10. Худолій О.М. Основи методики викладання гімнастики: навч. посіб. [у 2-х т.] / О.М. Худолій. – Т.2. – [вид. 4-е, випр. і доп.]. – Х.: ОВС, 2008. – 463 с.
11. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. / Б.М.Шиян. Частина I. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. – 248 с.
12. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. / Б.М.Шиян. Частина II. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. – 248 с.

Загальна теорія підготовки спортсменів

13. Біомеханіка спорту: навч. посібник для ВНЗ / за ред. А.М.Лапутіна. – К.: Олімп. літ, 2005. – 319 с.
14. Бондарчук, А.П. Переодизация спортивной тренировки: учебник для вузов / А.П. Бондарчук. – К.: Олімп. літ, 2005. – 303 с.
15. Зациорский В.М. Физические качества спортсмена: основы теории и методики воспитания / В.М.Зациорский. – 3-е изд. – М.: Советский спорт, 2009. – 200 с.
16. Иссурин В.Б. Блочная периодизация спортивной тренировки: монография / В.Б. Иссурин. – М.: Советский спорт, 2010. – 288 с.
17. Кушнірюк С.Г. Спортивно-педагогічне вдосконалення: гандбол: підручник для студ. ВНЗ фіз. вих., спорту і здоров'я людини. / С.Г. Кушнірюк, В.М. Осіпов. – Бердянськ: ФОП Ткачук О.В., 2014. – 288 с.
18. Максимов Д.В. Физическая подготовка единоборцев: Теоретико-практичні рекомендації / Д.В. Максимов, В.Н.Селуянов, С.Е. Табаков. – Москва: ТВТ Дивизион, 2011. – 160 с.
19. Матвеев Л.П. Общая теория спорта и ее прикладные аспекты. – М.: Известия, 2001. – 333 с.
20. Платонов В.Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения. / В.Н. Платонов. – К.: Олимпийская литература, 2004. – 808 с.

21. Плавание: учебник для вузов / Под ред. В.Н.Платонова. – К.: Олимп. лит., 2000. – 495 с.
22. Селуянов В.Н. Подготовка бегуна на средние дистанции / В.Н. Селуянов. – М.: СпортАкадемПресс, 2001. – 104 с.
23. Селуянов В.Н. Физическая подготовка футболистов: Учеб.-метод. пособие / В.Н. Селуянов, С.К.Сарсания, К.С.Сарсания. – Москва: ТВТ Дивизион, 2006. – 192 с.
24. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения: учебник / В.Н. Платонов. – К.: Олимп. лит., 2015. – 752 с.
25. Уилмор Дж.Х. Физиология спорта и двигательной активности / Уилмор Дж.Х., Костилл Д.Л. – К.: Олимпийская литература, 1997. – 504 с.

Олімпійський та професійний спорт

26. Булатова М.М. Енциклопедія олімпійського спорту в запитаннях і відповідях / М.М. Булатова. – К. : Олімпійська література, 2009. – 400 с.
27. Булатова М.М. Культурное наследие Древней Греции и Олимпийские игры / М.М. Булатова, С.Н. Бубка. – К.: Олимп. л-ра, 2012 – 408 с.
28. Енциклопедія Олімпійського спорту України / за ред. В.М. Платонова. – К. : Олімпійська література, 2005. – 464 с.
29. Єрмолова В.М. Олімпійська освіта: теорія і практика: навч. посіб. / В.М.Єрмолова. – К., 2011. – 335 с.
30. Олимпийский спорт: в 2 т. / В.Н.Платонов, М.М.Булатова, С.Н.Бубка; под общ. ред. В.Н. Платонова. – К. : Олимп. л-ра, 2009. – Т. 1. – 736 с.
31. Олимпийский спорт: в 2 т. / В.Н.Платонов, М.М.Булатова, С.Н.Бубка; под общ. ред. В.Н.Платонова. – К. : Олимп. л-ра, 2009. – Т. 2. – 696 с.
32. Платонов В.Н. Олимпийский спорт: учебник (в 2 кн.) / Платонов В.Н., Гуськов С.И. – К. : Олимпийская литература, 1994. – 496 с.
33. Платонов В.М. Профессиональный спорт / Платонов В.М., Гуськов С.И., Юшко Б.Н., Лынец М.М. – К. : Олимпийская литература, 2000. – 487 с.
34. Павлюк Є. О. Олімпійський і професійний спорт: навчальний посібник / Є.О.Павлюк, Є.М.Свіргунець – Хмельницький : ХНУ, 2010. – 254 с.
35. Солопчук М.С. Історія фізичної культури і спорту. – Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2001. – 236 с.

Оздоровчий фітнес

36. Вейдер С. Суперфітнес. Лучшие программы мира. От калланетики и пилатеса до стрип-аэробики и танца живота / Синтия Вейдер. – 2-е видання. – Р-н-Д. : Феникс, 2006. – 288 с.

37. Иващенко Л. Я. Программирование занятий оздоровительным фитнесом / Л. Я. Иващенко, А. Л. Благий, Ю. А. Усачев. – К. : Наук. світ, 2008. – 198 с.
38. Эдвард Т. Хоули, Б. Дон Френке Руководство инструктора оздоровительного фитнеса. – Киев: "Олімпійська література", 2004. – 359 с.
39. Круцевич Т. Ю. Рекреация у фізичній культурі різних груп населення: навч. посібник / Т.Ю. Круцевич, Г.В. Безверхня. – К.: Олімпійська література, 2010. – 248 с.
40. Менхин Ю.В. Оздоровительная гимнастика: теория и методика / Менхин Ю.В., Менхин А.В. – Ростов н/Д: Феникс, 2002. – 384 с.
41. Невский А.А. Большая энциклопедия фитнеса / А.А. Невский. – М. : ОЛМА Медиа Групп, 2007. – 347 с.
42. Осіпов В.М. Види оздоровчо-рекреаційної рухової активності / В.М.Осіпов. – Ужгород: ФОП Бреза А.Е., 2013. – 274 с.
43. Основы персональной тренировки / под. ред. Роджера В. Эрла, Томаса Р. Бехля; пер. с англ. И.Андреев. – К.: Олимп. литература, 2012. – 724 с.
44. Селуянов В.Н. Технология оздоровительной физической культуры / В.Н.Селуянов. – М.: СпортАкадемПресс, 2001. – 172 с.
45. Фізична рекреація: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту / авт. кол.: Приступа Є.Н., Жданова О.М., Линець М.М. [та ін.]; за наук. ред. Євгена Приступи. – Л.: ЛДУФК, 2010. – 447 с.

Фізична реабілітація

46. Вакуленко Л.О. Лікувальний масаж / Л.О. Вакуленко. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2005. – 448 с.
47. Мухін В.М. Фізична реабілітація: підручник для ст-тів ВНЗ / В.М. Мухін. – К.: Олімп. літ, 2005. – 472 с.
48. Маліков М.В. Функціональна діагностика у фізичному вихованні і спорті: Навчальний посібник для студентів ВНЗ / М.В.Маліков, А.В.Свасьєв, Н.В.Богдановська. – Запоріжжя: ЗДУ, 2006. – 227 с.
49. Марченко О.К. Основы физической реабилитации: учеб. для студентов вузов / О.К.Марченко. – К.: Олімпійська література, 2012. – 196 с.
50. Медична та соціальна реабілітація: Навчальний посібник / За заг. ред. І.Р. Мисули, Л.О. Вакуленко. – Тернопіль: ТДМУ, 2005. – 402 с.
51. Осіпов В.М. Фізична реабілітація при дисфункціональних порушеннях в організмі людини: монографія / В М Осіпов. – Донецьк: Ландон-XXI, 2013. – 511 с.
52. Осіпов В.М. Лікувальна фізична культура: навчальний посібник для практик. занять ст-тів / В.М. Осіпов. – Бердянськ : БДПУ, 2009. – 140 с.

53. Осіпов В.М. Спортивна медицина: навчальний посібник. / В М Осіпов. — Бердянськ : БДПУ, 2013. – 215 с.
54. Осіпов В.М. Основи фізичної реабілітації: навчальний посібник / В.М.Осіпов. – Ужгород: ФОП Бреза А.Е., 2013. – 225 с.
55. Осіпов В.М. Лікувальна фізична культура: навчальний посібник / В.М. Осіпов. – Бердянськ: Видавець Ткачук О.В, 2013. – 158 с.
56. Спортивна медицина: Підручник / За заг. ред. В.М.Сокрута. – Донецьк: «Каштан», 2013. – 472 с.
57. Физическая реабилитация: Учебник для студентов высших учебных заведений / Под общей ред. С.Н. Попова. – Ростов-н/Дону: Феникс, 2004. – 608 с.